

HUKUK SOSYOLOJİSİNE GİRİŞ

11. Baskı

Prof. Dr. Ülker Gürkan

Ankara 2021

Bu kitabın yayın hakkı SİYASAL KİTABEVİ'ne aittir. Yayınevinin ve yayınlayıcısının yazılı izni alınmaksızın kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayınlanamaz.

Hukuk Sosyolojisine Giriş
Ülker Gürkan

Editör: Ertan Akkaş

Kapak Tasarımı: Gamze Uçak

Sayfa Düzeni: Buse Dilara Dirim

ISBN No: 978-975-7351-44-3

©Siyasal Kitabevi Tüm Hakları Saklıdır.

5. Baskı Eylül 2011, Ankara

6. Baskı Ekim 2012, Ankara

7. Baskı Eylül 2013, Ankara

8. Baskı Eylül 2015, Ankara

9. Baskı Şubat 2017, Ankara

10. Baskı Eylül 2019, Ankara

11. Baskı Eylül 2021, Ankara

Siyasal Kitabevi

Yayıncı Sertifika No: 14016

Şehit Adem Yavuz Sok.

Hitit Apt. 14/1Kızılay-Ankara

Tel: 0(312) 419 97 81 pbx

Faks: 0(312) 419 16 11

Baskı

Tarcan Matbaacılık Yayın. San.

Sertifika No: 25744

İvedik köy mah. İvedik cad.

No: 417/AYenimahalle/ANKARA

Tel: (0312) 384 34 35

Dağıtım

Siyasal Kitabevi

Şehit Adem Yavuz Sok.

Hitit Apt. 14/1Kızılay-Ankara

Tel: 0 (312) 419 97 81 pbx

Faks: 0 (312) 419 16 11

e-posta: info@siyasalkitap.com

<http://www.siyasalkitap.com>

HUKUK
SOSYOLOJİSİNE
GİRİŞ

Prof. Dr. Ülker Gürkan

İçindekiler

ÖNSÖZ	11
GİRİŞ	13
§ 1. HUKUK SOSYOLOJİSİNİN BİLİMLER ARASINDAKİ YERİ	13
A. Bilgi Türleri: Basit Bilgi - Felsefi Bilgi - Bilimsel Bilgi	13
B. Bilimin Özellikleri	17
C. Bilimlerin Sınıflandırılması	19
D. Sosyal Bilimler	20
E. Sosyoloji	22
§ 2. HUKUK SOSYOLOJİSİ SOSYOLOJİNİN BİR UZMANLIK DALIDIR	24
A. Kurallar ve Toplumsal Gerçeklik	25
B. Sosyal Olgu Olarak Hukuk	27

I. BÖLÜM

POZİTİF BİR BİLİM DALI OLARAK HUKUK SOSYOLOJİSİ

§ 3. HUKUKUN DEĞİŞİK GÖRÜŞ AÇILARINDAN İNCELENMESİ	31
A. Dogmatik Hukuk Bilimi	31
B. Hukuk Felsefesi	33
C. Hukuk Sosyolojisi	35
§ 4. HUKUK SOSYOLOJİSİ NİÇİN GEREKLİDİR?	38
§ 5. HUKUK SOSYOLOJİSİNİN KONUSU, BÖLÜMLERİ	42

II. BÖLÜM

TEORİK HUKUK SOSYOLOJİSİ

§ 6. HUKUK SOSYOLOJİSİNİN TANIMI	47
§ 7. TEORİK HUKUK SOSYOLOJİSİNİN KONUSU	48
A. Hukukun Sosyolojik ve Dogmatik Açıdan Tanımı ve Sosyolojik Tahlili	48
B. Yaşayan Hukuk	51
C. Teorik Hukuk Sosyolojisinin Bölümleri	54
§ 8. SİSTEMATİK HUKUK SOSYOLOJİSİ: HUKUKUN GERÇEK KAYNAKLARI	55

A. Toplumsal İlişkiler	58
B. Gruplar	60
C. Kaplamsal Toplular	61
§ 9. HUKUKİ TİPOLOJİ: TOPLULUK TİPLERİ VE YARATTIKLARI HUKUKUN	
ÖZELLİKLERİ	61
§ 10. JENETİK HUKUK SOSYOLOJİSİ: HUKUK VE DEĞİŞİME	65
A. Hukukun Değişme Eğilimleri ve Yönleri	65
B. Hukukun Değişmesinde Rol Oynayan Etkenler	68
C. Hukukun Toplumsal Değişmeler Üzerindeki Rolü	70

III. BÖLÜM HUKUK SOSYOLOJİSİNİN FIKIR TARİHİNDEKİ KÖKLERİ

§11. GENEL OLARAK	77
§ 12. ARİSTO (M.Ö. 385-322)	78
A. Yaşamı ve Kişiliği	78
B. Hukukun Toplumsal Kaynakları	81
C. Toplumsal Yapı ile Devlet (Yönetim) Biçimleri Arasındaki Karşılıklı	82
İlişkiler	82
D. İdeal Devlet-İdeal Yönetim Biçimi	83
E. Değerlendirme	84
§ 13. İBNİ HALDUN (1332-1406)	85
A. Yaşamı ve Kişiliği	85
B. Tarihten Sosyolojiye: Ümran Bilimi	86
C. İbni Haldun'un Toplum Anlayışı	88
1- Göçebe Toplular	89
a) Göçebelerin Özellikleri ve Değer Ölçüleri	89
b) Göçebelerde Toplumsal ve Hukuki Düzeni Sağlayan Ögeler	89
2- Yerleşik Toplular ve Özellikleri	91
a) Yerleşik Toplumlarda Toplumsal ve Hukukî Düzeni Sağlayan Yeni Ögeler ...	92
D. İbni Haldun'un Devlet Anlayışı	93
1- Devletin Temel Özelliği: Egemenlik	94
2- Devletin Amacı ve Siyaset Şekilleri	95
3- Siyasal İktidarın Meşrulaşması Süreci	96
4- Devletin Geçirdiği Aşamalar ve Çökmesi	97
E. Değerlendirme	98
§ 14. MONTESQUIEU (1689-1755)	100
A. Yaşamı ve Kişiliği	100
B. Montesquieu'nun Toplumsal Düzen Anlayışı	102
C. Montesquieu'nun Kanun Anlayışı: Kanunların Ruhü	103
D. Kanunların Oluşumunda Rol Oynayan Etkenler	106
1- Morfolojik Etkenler	107
2- Manevi Etkenler	109

3- Yönetim Biçimlerinin Kanunlar Üzerindeki Etkileri	110
4- Kanun Koyucu ve Kanunlar	114
E. Değerlendirme	116
KAYNAKÇA	121

*Değerli Hocam,
Prof. Dr. Hamide Topçuoğlu'ya*

ÖNSÖZ

Günümüzde hukukçunun fonksiyonları çok artmıştır. Ondan geleneksel hukuk uygulayıcı rolü aynı sıra kural koyucu, hakem, girişimci, lider ve gözlemci olmasında beklenmektedir. Toplumun bu beklentilerinin gereği gibi yerine getirilebilmesi için dogmatik bir hukuk bilgisinin yeterli olmayacağı açıktır. Hukukçuya kendi alanını her yönden aydınlatacak, insanı ve toplumu tanıtacak bilgilerin sağlanması zorunlu hale gelmiştir. Bu nedenle tüm dünyada "Hukuk Eğitimi" ekonomi, hukuk tarihi, karşılaştırmalı hukuk, kriminoloji, psikoloji, hukuk felsefesi ve hukuk sosyolojisi gibi konularla takviye edilmektedir.

Hukuk Sosyolojisine duyulan ilgi, Batı'da olduğu gibi, ülkemizde de giderek artmakta; bu alanda yavaş da olsa monografilerin ve sistematik eserlerin sayısı çoğalmaktadır. Hukuk Sosyolojisinin amacı, hukukçuya uğraş konusu olan hukukun kural ve ide boyutları dışında kalan toplumsal yönünü göstermek; hukukun toplumsal yaşamdan nasıl doğup geliştiğini, etkilendiğini ve bunun yanı sıra toplumsal yaşamı nasıl etkilediğini anlatmaktadır. İyi bir hukukçu, hukuk ile toplumsal yaşam arasındaki karşılıklı ilişki ve etkileşimi sürekli göz önünde bulundurmak, kuralların gerisinde kaynaşan türlü toplumsal, ekonomik, kültürel ilişkilerin, çıkar dengelerinin varlığını kabullenmek zorundadır. Hukuk, ne tek başına kanun koyucunun ne örflerin ne de hâkimin yarattığı bir şeydir. Hukukun asılyaratıcı toplumsal yaşamın ta kendisidir. İşte bu kitapta belirtmeğe çalıştığım belli başlı esasların özeti bundan ibarettir.

Ülkemizde ve Fakültemizde Hukuk Sosyolojisi eğitimi, değerli bilim adamı Ord. Prof. Dr. E. E. Hirsch ile başlamış, fakat ciddi bir uğraş konusu haline gelmesi Prof. Dr. Hamide Topçuoğlu'nun katkılarıyla gerçekleşmiştir. Bu vesileyle yetişmemde ve bu kitabın yazılmasında değerli eserleriyle katkıda bulunan rahmetli Hocam'a minnet ve şükranlarımı bir kez daha sunmayı zevkli bir borç sayarım.

Prof. Dr. Ülken GÜRKAN
Ankara

